

הלכות ברכת הפרות סימן רג

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ד]

וכן לענין פרי היסברס, שהוא טוב לאכילה, כתב הברכי יוסף (סי' רב ס"ק א) בשם ספר פרי האדמה שברכתו 'בורא פרי העץ', שכל שהפרי יוצא מהענפים, ברכתו 'בורא פרי העץ', הביאורו הכהן החיים (סי' רב ס"ק ו) והקצות השלחן (סי' מט ס"ז) להלכה. וכן הורה המהר"ל דיסקין (כרם ציון ח"ו עמ' ח). וכתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' כג) שכן נהגים. ובספר חוט שני כתב (ברכות עמ' קצג), שמקובל בירושלים לברך 'בורא פרי האדמה' על סברס, שכיון שדרך בני אדם לטעת אותו לגדר וסייג, אם כן דרגתו פחותה ואין מברכים עליו 'בורא פרי העץ'.

[משנ"ב ס"ק י]

אכל ציטור' מ'קרב' 'ש'הכל', כיון ד'קיד' ל'טעמא' ולא ל'אכילה' (14) וכביאר הדבר כתב השו"ע הרב (ס"ז) שכיון שאין דרך לאכול את התבלין אלא כשמתבליים בו תבשיל, ואז התבשיל הוא העיקר ואין האכילה נקראת על שם התבלין כלל, הרי זה כאילו שהתבלין אינו עומד לאכילה, כי דבר העומד לתיבול אין עליו שם פרי כלל, והוסיף, שאף אם תיקנו והכשירו אותו לאכילה כמות שהוא, כמו שרגילים לעשות לצורך רפואה וכדו', מ"מ מברכים עליו 'שהכל', כיון שאין נוטעים אותו על דעת לאוכלו כלל, אלא על דעת ליתנו בתבשיל.

ומטעם זה, כתב הערוך השולחן (ס"ז), שאף שכתב המג"א (ס"ק ד) לגבי פלפלים מרוקחים שברכתם 'בורא פרי האדמה', מ"מ בזמנינו שאינם מיועדים אלא לנתינת טעם בתבשיל, ומימינו לא שמענו שירקחו את הפלפלים בפני עצמם, ברכתם 'שהכל'.

[משנ"ב שם]

אכל מ'קצת' של ר'עט"ף מ'שמע מ'מפה אחרונים ד'ברכתו' 'בורא פרי האדמה', ואפילו אם עושה מ'קלפון' גם-כן לא ל'שתיית' ה'ברכה' (15).

(15) אמנם לענין קליפת תפוחים המטוגנת בדבש, כתב לעיל (סי' רב ס"ק לט) שיש דעות בין האחרונים, ועל כן יש לברך עליהן 'שהכל', וביאר הפמ"ג (משנ"ב ס"ק ג) דדינו של צנן שונה, משום שהקליפה העבה שלו היא החלק המשובח שבו.

[שענה"צ ס"ק סז]

ד'אפילו כשאוכלו ד' א'קשר ד'ברכתו' 'ש'הכל' (16).

(16) ובביה"ל לקמן (סי' תעה ס"ב ד"ה בטיבול) כתב, שנחלקו האחרונים אם אין מברך עליו כלל משום שאין דרך לאוכלו חי כמות שהוא, או שמברך עליו את ברכתו הראויה, דהיינו 'בורא פרי האדמה', משום שראוי לאוכלו כחומר וכיוצא בו. וכתב (שם) שלפי מנהגינו היום, שאוכלים אותו מפורר וטובלים בו כמה בני אדם פיתם כל השנה, על כל פנים מכלל ברכת 'שהכל' לא יצא [ובליל פסח שחייב לאוכלו כמות שהוא, יתכן שנחשב על ידי זה אכילה חשובה לברך עליו את ברכתו הראויה, דהיינו 'בורא פרי האדמה']. וכן כתב במשנ"ב לקמן (סי' רה ס"ק ה) לגבי בצלים ושומים שהדרך לאוכלם רק עם לחם, שברכתם 'שהכל', והוסיף בשעה"צ שם (ס"ק ז) שאף שיש אומרים שברכתם 'בורא פרי האדמה', מ"מ טוב יותר לברך 'שהכל' כדי לצאת ידי כל הדעות, שברכת 'שהכל' בודאי יוצא בדיעבד.

ואם בירך על חזרת 'בורא פרי האדמה', הורה הגר"ש וואזנר (שערי הברכה פכ"ג הע' 200), שאף שסוגין דעלמא לברך עליה 'שהכל', מ"מ אם בירך 'בורא פרי האדמה' יצא.

ואם החזרת מעורבת עם סלק והיא טובה לאכילה, הורה הגר"ש וואזנר (שם הע' 202) שאפשר לברך עליה 'בורא פרי האדמה', כיון

המשך במילואים עמוד 40

צל המאורי"ש 'בורא פרי האדמה'. גם-כן הטעם כמו ב'תותים' (11) מבואר, שברכת בננת היא 'בורא פרי האדמה' בתורת דאי כ'תותים' [מפני שהעץ כלה ובכל שנה יוצא עץ חדש מהעורשים, כמבואר בספר קצות השלחן (סי' מט בדה"ש ס"ק ל)], ואם כן מי שמברך עליהם 'בורא פרי העץ' לא יצא, כמבואר במשנ"ב לקמן (סי' רז ס"ק ב) לגבי כל עץ שאינו מתקיים בחורף [ושלא כדעת שו"ע הרב (סדר ברכת הנהנין פ"ו ס"ז) והקצות השלחן (שם) שכתבו שיצא בדיעבד]. וכן הוכיח בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ו תשובה לט) שאנו נוטעים שבנות אינן פרי עץ בתורת דאי, מכך שאנו אוכלים אותן ואין חוששים לכך שהן ערלה אף מספק, והוסיף, שאילו היה ספק בדבר היה לשו"ע להשמיענו שברכתן 'בורא פרי האדמה' רק מספק, כדי שלא נטעה לחשוב שאין בזה ספק ערלה. ומטעם זה דעת הגר"ש אלישיב (חאת הברכה ביורר הלכה סי' לא-ב), שבאופן שיש לפניו פרי העץ ובננה, יכול להקדים ולברך 'בורא פרי העץ' על הפרי ולאחר מכן 'בורא פרי האדמה' על הבננה, ואין צריך לחוש שמא נפטרה בברכת 'בורא פרי העץ'. ולגבי חצילים, כתב הברכי יוסף (ס"ק א, וירד סי' רצד ס"ק ד) שיש אומרים שהם נחשבים כעץ ויש בהם איסור ערלה, כיון שהם גדלים באילן, וכיון שאילן זה אינו מתקיים יותר משלש שנים, אין שייך לאכול כלל חצילים, משום איסור ערלה. אך הביא שרוב הגדולים מודים בזה היתר שאין דינו כעץ, כיון שבדרך כלל אילן שעושה פירות הולך ומשביח בכל שנה, ואילו האילן של חצילים בשנה הראשונה דאי טוב ומתוק, ובשנה שניה גורע מעט והוא מר קצת, ובשנה השלישית הוא מר מאד עד שאינו ראוי לאכילה אלא על ידי הדחק, וזה מורה שהוא ירק ולא עץ. וכן מנהג העולם שלא לחשוש באכילתם. וכן כתב הכהן החיים (ס"ק ב). והחזירא (ערלה סי' יב ס"ק ג) כתב שאין בהם איסור ערלה כיון שאינו נחשב כעץ, ומשום שאינו מתקיים יותר משלש שנים.

[משנ"ב ס"ק ה]

דלא ח'שיבי ל'ברך' עליהן 'בורא פרי העץ', ד'כמ' עץ כ'עלמא' (נינה"א).

(12) ובביאור הדבר, כתב הגר"ח"פ שיינברג (חידושי בתרא) משום שלא תיקנו חז"ל ברכת הודאה מיוחדת על ההשגחה הפרטית המיוחדת בגדילת פירות האילן, אלא כשפירותיהם חשובים. לפיכך אם הם טובים לאכילה כשהם חיים, או אפילו אם אינם טובים כשהם חיים, אבל נורע על ידי בני אדם, הם חשובים ומברכים עליהם את ברכתם הראויה. אבל כאן שיש תרתי לדיעותא [כמבואר בבית"ל ד"ה אילנות], אין להם חשיבות אלא כעץ בעלמא, ודבר זה עצמו שאנשים אינם מגדלים אותו, מורה על אי חשיבותו.

[משנ"ב שם]

ואגוזים קטנים הנלקטים כ'צצי' ה'ער' ש'הם טובים לאכילה, פרי גמור הוא ומ'קרב' על זה 'בורא פרי העץ' (13).

(13) ודוקא בפירות הדין כן, שאם הם טובים למאכל מברכים עליהם 'בורא פרי העץ' אפילו אם גדלים מאליהם. אבל לגבי עשבים שגדלים מאליהם, כתב לקמן (סי' רז ס"ק יח-יט) שאפילו אם הם טובים לאכילה, ואפילו אם לאחר שבישלו איתם הם מאכל לאנשים חשובים, מ"מ מברכים עליהם 'שהכל', כיון שאינם חשובים כל כך להיחשב כפרי, משום שאינם חשובים לא מצד עצמם ולא מצד הוריעה, שהרי הם גדלים בלא זריעה. ודוקא עליהם כמו חסה וכדו' שהם נורעים למטרת אכילה, מברכים עליהם 'בורא פרי האדמה'.

הלכות ברכת הפרות סימן רג קי קאר הגולה

ג (ד) יעל המאזי"ש, 'בורא פרי האדמה': ד יעל פרות שמוציאין * אילגי (ג) [ג] סרק. (ה) 'שחבל':
ה (ו) 'בגיא-אסא', אף-על-גב דבשילין ותיון כפרות אינו מברך (ז) אלא 'שחבל': ר * יעל ונגביל
(ח) שמרקהים אותו קשהו רטב, 'בורא פרי האדמה'. ונראה שהוא הדין אם מרקהים (ט) אותו יבש, כיון
שעל-ידי כך הוא (י) ראוי לאכילה, (ג) [ג] (יא) הנגביל עקר ומברך עליו 'בורא פרי האדמה': ז 'בשמים
(יב) שחוקים ומערכים עם סקר, (ד) [ד] (יג) הבשמים עקר ומברך עליהם כדין ברכת אותם בשמים:

שערי השוכה

וצוק² לדעת השו"ע, ע"ש, ועין ביראפריס בפרוש המג"א, יכן עקר שאין לברך רק
שחבל ונא בזה, אם לא שחבל"ה רוצה לאכל הסר ולשחוב פוס, אבל אי"ע לעשות כן
במקומו: [ג] סרק. עכ"ט. ובכ"ז סתם בשם הארי"ל לברך בפה"ע וכן עמ"א דבר:
[ג] הנגביל. עכ"ט. ועין בקדושי פ"ח שיש לדר בזה מדין תומך ונראה כר' עין ב"א
מזה, ועין בעמק-ברכה דמקוה ונגביל וכלצא הני בשמרהין חתיכות ממנו, אבל אם
הוא מעורר נחת נכר מה הוא, אעפ"י שיוצא שהוא ונגביל מברך שחבל, ועין
סימן רד סעיף יא. ועין בעת דמקוה ונחת שקורין קרי"ן לברך בפה"א וקא"ר סתם
דמברך שחבל, ועין ב"א שער קא"ר: [ז] הבשמים עקר. עכ"ט. ועין במשפחות
זהב כתב דאיתן שמרקהין נוא"ט שמשטין עם אגוזים מערכים ברוכס, אפטר

באר היטב

לאכילה כלל א"כ אין לברך אלא על המשקה שבתוכו, מ"א: (3) סרק. ט"ז
העלה ולא אמר כאן אלא במינים גרועים הרגילים להיות בצצי היצר כגון
תפוחים קטנים ואגסים שאינם ראויים לאכילה בשם חיים, אבל תותים בשם
שוהים הרבה על הסנה הם טובים לאכלם חיים, מברכין בפה"ע, ואנו בכל יום
מברכין בפה"ע על אגוזים קטנים הנלקטים מצד-הער, עכ"ל, וכ"כ המ"א ועין
ד"א-הן: (ג) הנגביל עקר. וזהו כשצולין ונגביל ואוכלים אותו לרפואה
מברך בפה"א, וכן על פלפלין שמרקהין אותם בפה"א, אבל בעיטורין מברך
שחבל, עמ"א. ונגביל ופלפלין יבשין שבשול עובר-פוכים שרי, מ"א:
(ד) הבשמים עקר. צוק² עם אינגב"ר³ כתב ויש שם צוק"ר הרבה כמו
האינגב"ר, אפ"ה מקרי הצוק"ר ספל לגבי האינגב"ר ומברך על האינגב"ר בפה"א ופטר הצוק"ר, ט"ז. על השמשין והלותר"א⁴ מברך בפה"א, וסחוקים שחבל,
ש"ה. וכן שמשין שפוטגין אותן בדבש מברכין עליהם בפה"א ולא בקצת טועים לברך שחבל, תשובת פנים מאירות ס"ס סה, ועין סימן רד סעיף יא:

באר הלכה

אם בנה פרי העץ או פרי האדמה יצא:

* אילגי סרק. הניו שגדליו מאלהין בלא זריעה וטעיה, ואין ראויין
לאכל חיון רק על-ידי בשול וטעיה, לכן ברכתן 'שחבל', אבל
הגדלים על-ידי זריעה וטעיה, אפילו בשאין טובים לאכל חיון מברך אחר
שנחבשל, על של עין 'בורא פרי העץ' ושל של אדמה 'בורא פרי האדמה'
ואחרונים: * על ונגביל שמרקהין אותו. עין בשערי-השוכה בשם
עמק-ברכה דנאקא לשמרקהין חתיכות ממנו, אבל אם הוא מעורר נחת
עד שאינו נכר מה הוא, אף-על-פי שיוצא שהוא ונגביל מברך 'שחבל',
ולא כהנתי, דהלא מבאר לקמה בסעיף ז דבשמים שחוקים וכו', והניו אף
בששחוקים לגמרי: ואפילו למאן דמחמיר בהמרים ששששן כעין עשה שאבד
ברכתו הקודמת, וכמבאר בסימן רב סעיף ז בהנ"ה, אפילו הכי לענין בשמים
מודו דאף כשנפסד לגמרי אפילו הכי מברך ברכתו הקודמת. הואיל דאיתיהו
בהכי לכתל לגמרי, וכמבאר בתרומות-הדשן סימן כט, שחבאי מקור לזה
מדברי רש"י שפרש על הימלתא: בשמים כהושין המפסדים בדבש, עין שם,
והלא הימלתא קאי גם על ונגביל, דמובח בפקקא, איסור מובח דאף
בשהוא שחוק וכתוש אפילו הכי מברך ברכתו הקדמה כשום דאיתיה

משנה ברוכה

עם הקלפה והגרעין, (ו) מכל מקום הלא באמת הקלפה והגרעין
אין ראויין לאכילה כלל: ג (ד) על המאזי"ש 'בורא פרי
האדמה'. גם-כן הטעם כמו בתותיים: ד (ה) 'שחבל'. (ח) דלא
חשיבי לברך עליהן 'בורא פרי העץ', דכמו עין בעלמא ניהוי. (ט)
ולא דמי לתותים שסעיה ב דחשובין על-כ"פנים פרי, אף
שגדלים נמי בסנה דהוא קאלי"סרק, דהם טובים לאכילה חיים
בשם שוהים הרבה על הסנה ומהבשילין, אלא שאין הענין מתקיים
משנה לחברתה, אבל כאן מרי בפרות גרועים, כגון תפוחים
קטנים ואגסים קטנים הגדלים בצצי היצר, שאינם ראויים לאכילה
בשם חיים, ועל-כן אינם חשובין בכלל פרי ואפילו בשלם, ולכן
מברך עליהם 'שחבל'. (י) ואגוזים קטנים הנלקטים בצצי היצר
שהם טובים לאכילה, פרי גמור הוא ומברך על זה 'בורא פרי
העץ'¹³. וכן על אגנע"ס, ובלשון-אשכנז קאטע"ר בער"ן. אף
שגדלים על קוצים ונהו העולם לברך 'בורא פרי העץ', אבל על
פרי אדם שגדל על קוצים, שקורין בלשון-אשכנז האנפוטין: וכל-

שכן על המינים שגדל על אטדן, וקורין בלשון-אשכנז שלום-קערש"ן⁵, ובלשון פולין פיאנצ"ע"ס, מברכין 'שחבל', (יא) שאין
חשובין וגם שגדלן על אטדן: ה (ו) בגיא-אסא. הניו צנבים קטנים שרגילין להמצא בהרסים: (ז) אלא 'שחבל'. דלא חשיבי,
והיו להו כפרות שמוציאין אילגי-סרק: ו (ח) שמרקהים אותו. אשמעינן דעל-ידי ריקת שמרקהין אותו בדבש לא נשתנה ברכתו
מאלו אכלו חי דברכתו 'בורא פרי האדמה', וכדלעיל בסימן רב בסעיף יח: (ט) אותו יבש. רוצה לומר: אף דנגביל יבש אין
מברכין עליו כלל, וכבסימן רב סעיף טז, הך דעל-ידי ריקת נעשה ראוי לאכילה, חוזר לברכתו הראויה ונאין להקשות מאגוז רף,
דאיתא שם בסעיף יד דאף שנתקן על-ידי בשול בדבש מפל מקום ברכתו 'שחבל', (ע) דהתם הפרי לא הגיע צדו וזמן בשולו, מה
שאין כן הך דהפרי כבר נתבשל, אלא שמחמת יבשותו לא הנה ראוי לאכילה, ולכן מהני כשמרקהו ועושהו ראוי, והוא הדין
(יג) כשמרקהין פלפלין יבשין. גם-כן ברכתו 'בורא פרי האדמה': (י) ראוי לאכילה. וכן (יד) כשצולין ונגביל ואוכלין אותו
לרפואה, כיון דחזי לאכילה על-ידי כף, אבל ציטורין מברך 'שחבל', כיון דעביר לטעמא ולא לאכילה¹⁴. מרקחת של (טו) חננה
(שקורין קרי"ן) ברכתו (טו) 'שחבל', אבל מרקחת של רע"י¹⁵ משמע (טז) מפכה אחרונים דברכתו 'בורא פרי האדמה', ואפילו אם
עושה מקלפתו גם-כן לא נשתנית בברכה¹⁶: (יא) הנגביל עקר. ואפילו רחוק עובר-גלילים, (יח) אין בו משום בשול עובר-גלילים,
שקרי נאכלין חיון על-ידי תערובות ציקע"ר, אבל שאר כל מיני פרות או ירקות וכן עלי ורדרים, כל שאינו ראוי לאכל אותו חי, אם
בשלי או רקסן נכרי אסורים משום בשול עובר-גלילים: ז (יב) שחוקים. הניו, אף בשם (טז) שחוקין ונמוחים לגמרי עד שאין נכר
בהם תאגין הראשון כלל, אפילו הכי לא נשתנית ברכתן על-ידי-הן לכלי עלמא, דדבר הבשמים לכתש באפן זה¹⁷: (יג) הבשמים עקר.
הניו אפילו בשהנה צוקע"ר (כ) דרב ימצט בשמים¹⁸, וכעין שנהגין בינינו לעשות מאג"ן-פולנע"ר¹⁹, שמערכין צוקע"ר הרבה עם

שער הציין

(1) מגואברהם: (2) מגואברהם: (3) ט"ז וט"א: (4) ט"ז וכן מוכח ממגואברהם: (5) חייאדס: (6) עלת-המיד: (7) מגואברהם: (8)
(טו) עין פרי-מגדים ופרי-גבורים: (טז) ומשמע בפרי-מגדים ואפילו כשאכלו חי אפטר דברכתו 'שחבל'¹⁶: (יז) כן מציד בפרי-מגדים וכן בפרי-מגדים:
(יח) מסקנת המגואברהם וכן כתב החי"אדס: (יט) רוצה לומר, ואינו דומה למה שמבאר בסימן רב סעיף קטן גב דצריך שיהא נכר מהותו ותארו, דהכא
לענין הבשמים שדרכן כף מודי פלי עלמא, הניו אפילו לרעת ה"ה שפסין רב סעיף ז, וכמבאר בהקדא בתרומות-הדשן סימן כט: (כ) פרי-מגדים:

תרגום: 1 פננות. 2 ספר. 3 ונגביל. 4 עין סימן רד, משנה ברוכה סעיף קטן ג. 5 מין דברכין. 6 צנן. 7 אבקה לקבה.

הלכות ברכת הפרות סימן רג רד

ח [*] (יד) ^הצִנּוֹן, מִבְּרַךְ עָלָיו 'בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה' (*):

רד דיני הפרכות ליתר מאכלים, ובז"ג סעיפים:

א *על דבר שאין גדולו מן הארץ, כגון בשר בהמה חיה ועוף, דגים ביצים חלב (ב) גבינה, (א) *ופת שעמשה, ותבשיל שנשתנה צורתו (ג) (ד) בנותקלקל, ונזבלות, שהם תמרים (א) שבשלים ושרפם החם וזכשו, (ד) ועל הגובאי, (ה) ועל המלח ועל מי-מלח, (א) (ו) ועל המרק, ועל (ז) (ז) כמהין ופטריות, (ה) (ה) ועל קורא (ח) הגה שהוא הרף (ט) הנחוסף (י) באילן בכל שנה, שקוין

פאר הייט

(6) **גְּבִינָה**. אם בדרך על גביה בפת"א לא יצא. הלקיט ח"א כ"ב רלח:
(3) **וְנִתְקַלְקַל**. הנין קטת. דאלו נתקלקל לגמרי אין מברכין עליו כלל.
ב"י: (2) **וְעַל הַמֶּזֶק**. של בשר. (פסוק) של פירות ע"ל רב: (7) **קַמְהִין**
(מגרות). מן המזרים. וְעַל: (8) **וְעַל קוּרָא**. דלא נטעי אינשי אילן
אדעתא למיכל הקורא פשוטו דו, וכן שיתקשה ונעשה על. ויגל ויברשביטין

(כ) וְעַל קִרְיָא. צְבָה"ס שִׁכְתָּם מְאִידוֹת חוֹלֵל עַל הַשִּׁיר, וְעַן אֲהַעֲזֵי שֹׁמֵם הוּא חוֹלֵל עַל הַשִּׁיר, וְעַן מ"ש בִּירְאָתָם שֶׁאֵין שֶׁשֶׁל לִשְׁבֹּב דְּבִיר הַשִּׁיר מִמֶּנּוּ עָמַד וְכָר כַּמְפָּא וְאֲהַעֲזֵי שֶׁאֵין מְחַלְקִין בֵּין קְטִינֹת לְקִטְנִיּוֹת, וְכֹה שִׁכְתָּם הַשִּׁיר דָּגֵם עַל הַשְׂרִיבִינן מִבְּרֵךְ בִּפְהֵיא חוֹלֵקִים גִּיכ בַּמְּמָא וְאֲהַעֲזֵי וְכַתְּבָה דִּילָוּ פִּי הוּא נִתְחַנֵּן חֵד דְּרֵגָא לְבָרַךְ שְׁחָלָה. עֵי

משנה ברורה

אִיגָבֵעַ² כְּתוּשׁ, אָפְלוּ דְכִי הָאִיגָבֵעַ ר' עֲקָר וְהַצִּקֵּעַ ר' טַפֵּל
 לְהָרָה¹⁹, דְּאֵינוּ בָּא רַק לְמַתְקוֹ וְאֵין לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן: **ח (יד)** צָנוּן
 וכו'. דִּאֲף־עַל־גַּב שְׁסוּפוּ לְהַקְשׁוֹת כַּעַץ אִם אֵין תּוֹלְשׁוּ בַּעֲתוֹ,
 אָפְלוּ חֲכִי מְבָרְכִין עָלָיו 'בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה', דְּנִטְעִי אִינְשֵׁי
 אֲדַעְתָּא לֹאכְלוּ כִּשְׁהוּא **(כ)** [גמרא]. וְעַן בְּחִי־אָדָם וּבְנִשְׁמַת־אָדָם
 שְׁמַצִּיד דְּבִצְנוֹן שְׁלָנוּ שְׁהוּא מֵר [וְאֵין דֶּרֶךְ לֹאכְל בְּלֹא פֶת] לֹא
 חֲשִׁיבָא כְּלִיָּךְ וּמְבָרֵךְ עָלָיו 'שֶׁהִבְלִי'²¹, אָמְנָם הִגְרִיז בְּסִימָן דֶּה
 מוֹכִיחַ מִהַחֲיֵיעֻקֵּב דְּמַכֵּל מְקוֹם מְבָרֵךְ עָלָיו 'בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה'²²:

א (א) **ופת שעפפשה**. ונתקלקל (ב) קצת על ידי (חא), דאילו נתקלקל לגמרי ולא חזי לאכילה אדם אין מברכין עליו כלל. וברלקמה לעונן תבשיל: (ב) ונתקלקל. מירי גספון שנתקלקל קצת ולא לגמרי, דאי לאו הכי אפלו 'שפכל' לא שיה לברוכי (ביי): (ג) **שבשלים ושרפם וכו'**. הינו, על ידי שרפת החם (ד) נתבשלו ונהיבשו: ונשפחו לגרועותא. ועין מה שפכתנו לעיל בסימן רב סעיף ט במשנה בירוקא ובאור הלכה: (ד) **ועל העובאי**. הוא מין חגב טהור, ולאפוקי מרבי יהודה דאמר שם במשנה: כל שהוא מין קללה [ועל] קללה הם כאין] אין מברכין עליו: (ה) **ועל המלח**. הואיל ויש לו מזה על-פל-פנים הנאה קצת פשוטו לתוך פיו: (ו) **ועל המרקה**. של (ג) בשר.

דאָלדן של פרות וירקות תלוא בפלגתא, עין בסימן רב סעיף י ויא: (ז) כמהידן. אותן (ד) שמצויים תחת הקרקע וגבאין משמן הסאדן⁽⁵⁾, ופטריות גדלים על העצים⁽⁶⁾. (ח) שהוא הרף. של דקל, (ט) כשענפיו גדלים בכל שנה ושנה, הניסף בשנה זו רף וחוץ לאכילה, ובשנה שניה מתקשה ונעשה בעץ: (ט) הנתוסף וכו'. דאף-על-גב דגרודו מן הארץ, אפלו הכי לא מברכינן עלה אפלו בבורא פרי האדמה' אלא 'שהכל', דלא נטעי אינשי האילן אדעתה למיכל את הקורא כשהוא רף. דממעט ענפי האילן⁽⁷⁾, אלא שיחקשה ונעשה עץ ויגדל פרי. כתב הש"ו, (י) דקטניות רטבין: בשל גנות שגורעין על דעת לאכל חיין, מברך ב'בורא פרי האדמה' אפלו על הערביטין לבר, דעל-מנת פן נורעו, אבל של שדות, שדרךן להניחן עד שיחבקשו ולאכלן מבשלין, מברך על הקטניות כשהן חיין, אפלו כשהן רטבין, 'שהכל', ואם בשלן - 'בורא פרי האדמה'. ובפרי-מגדים מפקפק מאד על דבריו, וכן דעת (י) הרבה אחרונים דאין לחלק בין קטניות לקטניות, ולעולם מברך עליהן כשהן רטבין 'בורא פרי האדמה', וכן מנהג העולם [שע"ת]. אמנם

שער הציון

(א) עֲשֵׂתָהּ וְקִנְיָנֶיהָ, עֵץ שֶׁשֶׁמֶשׁ וְשֶׁשֶׁטֶף דִּהְיָו כְּשֶׁאֵחָל בְּמִקְוֵה שְׁתַּחֲעֶשֶׂשׁ, דְּאֵלֹהֵי כְשֶׁמוֹצֵא בְּהַכְפָּר מִקּוֹם שֶׁלֹּא נִתְעַשֵּׂשׂ עֲדוֹן, בְּנֹדָי מִכְרָךְ 'חֲמוּצֵי' וּבִדְבַת־הַמִּזּוֹן: (ב) וְהָיָה הַמִּגְרָאֲרֵהָ הַבֵּיא בְּשֵׁם הַכֹּהֵן דִּהְיָו אִם נִפְלוּ מִן הָאֵילָן קֶדֶם אֲמֵר בְּשֵׁתָן, וְעַן בְּפִרְיֵהֶם וּבְשֶׁאֲרֵי אֲחֵרֵיהֶם דִּהְתַּקְשׁוּ בָּהּ מִמָּה שֶׁפָּסַק הַמַּחֲבֵר לַעֲלֵי בִסְמִין רַב סְעִיף ב' דְּשָׁאָר כָּל הָאֵילָנוֹת מְשִׁיעִיזָאוּ חֹשִׁיב פִּרִי, וְכֵה לִי אִם תִּלְשֵׁן אוֹ שֶׁנִּפְלוּ עַל־יְדֵי הָרוֹחַ? וְעַן לַעֲלֵי בִסְמִין רַב סְעִיף ט בְּבֹאֵר הִלְכָה מִה שֶׁשְׁתַּבְּנוּ שָׁם: (ג) אֲחֵרוֹנִים: (ד) אֵלֶיהָ רַבָּה בְּשֵׁם תַּלְמוּדֵי רַבְּנֵי יוֹנָה: (ה) רש"י: (ו) וְהַעֲתִיקוּ הָאֵלֶּיָּהּ רַבָּה וְדוּדָה־הַחַיִּים וְהַרְוִיזוּ דְּבָרֵיהֶם: (ז) הָאֶבֶן־הַעֲזוּרָה וְהַחֲמִיד־מִשָּׁה וּפְנִים מְאִירוֹת, עֵץ שֶׁשֶׁ בְּדִבְרֵיהֶם שֶׁהִחֲלִטוּ בְּקִישִׁיטוֹת דִּלָּא שִׁיף הַסִּבָּרָא דְּלֹא נִטְעִי אֲדַעְתָּא דְּהִכִּי עַל עֶקֶר הַפִּרִי, עֵץ בְּאֶבֶן־הַעֲזוּרָה וְלֹאֲכֹלָהּ יֵשׁ רֵאִיָּה מִקָּה דְּאֵיתָא בִּסְמִין רַח לְעֵנָן כּוֹסֵס חֹסֶה חֵי דְּמִכְרָךְ 'בֹּרָא פְּרִי הָאֲדָמָה', וּבְנֹדָי אֲבִי־נָן לֹא נִטְעִי עַל דַּעַת לֹאֲכֹלָהּ חֵיהָ, אֲפִלוּ הִכִּי לֹא אֲשַׁמְרֵהּ בְּרַחֲמֶיהָ. אֲמַנִּים יֵשׁ לְרוֹחוֹת כְּמוֹ שֶׁשְׁתַּבְּנוּ בְּבֹאֵר הִלְכָּה רַב"ב סְעִיף יב דְּבוֹר הַמַּחֲתִיל וְאִם, עַן שָׁם, וְכֵן מְשַׁמֵּעַ דְּהַחֲמִיד־מִשָּׁה כִּלְכַּל נָא, דְּלֹא כֵּתֵב אֶלֶּיָּה לְעֵנָן שְׁחִבִּיבִין, מְשַׁמֵּעַ דִּלְעֵנָן מִבְּנֵי הַמִּגְרָאֲרֵה עֵץ אֵין לְחֵלֶק. אֲחֵרוֹנִים מְצֵאתִי בְּבֹאֵר הַסִּבָּרָא בְּנֵעֵט שֶׁל הַמַּחֲדִּיב שֶׁגַּם הוּא הַסִּבִּים לְדִיקָא הַסִּבָּרָךְ הַעֲזוּר וְסִיעֲתוֹ דִּלָּא שֶׁטִּי, וְכֵתֵב דִּבְּהוּ הוּא מִבְּנֵי הַעֲלִים שֶׁאֵין חֲלוּקֵי כִּין סְטִיעִיטָא שֶׁל גִּנָּה לִשְׁל שִׁדָּה וּבְכִלְהוּ מִכְרָךְ בְּשֵׁתוֹן וְרִטְסִים 'בֹּרָא פְּרִי הָאֲדָמָה':

תרגומים: 1 תפוזים. 2 זנגביל. 3 ספר.

ח ברכות לו *) (אף-
על-גב הסופו אם אינו
תולשו בעתו הוא
מתקשה בעץ)

א ברכות מ משנה
ובריתא ב ולא לגמרי
בית יוסף
(*) (הטור כתב בעניני
הדקל וכן הוא בפרש
רש"י שם לו)

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

והחלבים אתו הרב. דחנץ כמתי דגן החלבים אתו דרב. ומה שמדבקן בקמח השמשמן.
לל לדרבן כפל הוא, ע"ש. ונראה שאם שניכם ששים ושל לפסח אתה עקר, כדרך כהנ"א,
ואפילו על דבר שדברתו כהנ"ע נצא בדיעבד כמש"ס זו: [*] צ"ל מקורבן צ"ל
כהנ"א. ואע"פ שסופו לתקשות. וכתב בע"ח דאם נתקשה אין מדיקין צ"ל צ"ע
ועקמא הוא, ע"ש. ונראה דמריה בענן שנתקשה הרבה עד שרב צ"ע אירא אן אוכלי
אורו וקמח שיתנו ודאכלי דעמו כד, רה שישט. וצ"ל במשכבותי וכתב דמדיקת

[ס] וְעַל קוֹרְאָא: עבד'ס שכתב שקפנים מאידה חיל'ל על הש"י, ועין באהע"ו שנסם הוא ראזע"ו שאין מחלקין בין קטניות לקטניות, רבזה שכתב הש"י דגם על השורביטין מבר

פאזר הלכה

בְּהֵי. וְאֵלֵי יֵשׁ לִוְרִי, דְּאֵף שֶׁיְהִימָלֵא מוֹלֵל גַּם וְנִגְבִּיל, כִּפֹּל מְקוֹם לַעֲנֹן
מִתִּישָׁה אֶפְשָׁר דִּישׁ לְחַלֵּק בֵּין וְנִגְבִּיל לְשֹׁאֵר בְּשִׁמְיִם, דְּוְנִגְבִּיל לְשִׁמְיָהּוֹן בְּדָשׁ
אֵין דִּירָה לְכַתְּשׁוֹ כִּלְכֹּף וְעַלֵּימֵן אֵבֵד בְּרַחְוֹ תְּקוּדָמָה, אֶכֶל מִדְּבָר עֲטוּרֵי זְקָנִים
וְכֵן מִהֲטִיז מִשְׁמַע לְכַאדוּרָה כְּמֹן שֶׁתְּכַבְּנוּ, וְצִירֵי עֵינֵי:

* ופת שפעשה. עין במשנה בירורה. ונע דמבאר ברפ"ם, דכל אלו שברבין שיהלל, ברבה אחרונה שלם, בורא נפשות ונות, ומוכה שם דגם על הפת שפעשה קאי. ולכאורה כיון דערין חזי לאכילה קצת איך קטר בפרת-הסזון, דבשלמא לעגן ברבם יחזריא שהיא רבנן, כיון דלא חשבי אמרו שיברך רק 'שהכל', אבל לעגן בפרת-הסזון שהיא דאורייתא איך נקטע חיוב, וזהל על-פלגנים על-ידי הדחק חזי למיקלה, וזהל במקרא ל"ו עמוד ב מומי ברבה ל"ו חספזורים, ולעגן י"ס חספזורים משמע ב"מא לכאורה דאכילה על-ידי הדחק שמה אכילה, ומאמר שם (פ' עמוד ב) דקשאבל ליל-ג'גנים חוב, ומסתברא דלולב-ג'גנים לאו אכילה גמורה היא אלא על-ידי הדחק, וכן מוכח בהדיא בס"מ רב סע"ף ב דלעגן ברבה שמה אכילה ומבדך עליה ברבמה הראויה לה, דבעגנו משום דלא חשיבא גרע מדבגתה, אבל לא מסתברא דמשום הכי יהיה פטור לגמרי. ואולי יש לומר, דדוקא כשלא אכל כדי שביעה ודחוב ברבתי-הסזון שלו הוא מדרבנן בלבד, אבל כשלא אכל שביעה דברבתי-הסזון שלו הוא מאורייתא^א, חב ברבתי-הסזון כיון דעל-ידי הדחק חזי לאכילה. וזהו דמתקנה בדי 'שהכל' לית לו פה. ונעין מה שפסק השלחן ערוך לעגן פת כסנין בס"מ סע"ף ו, עין שם, וצריך עיון למעשה:

דאלו של פרות וירקות תליא בפלגתא, עין בסימן רב סעי' י' והאריך⁽⁵⁾, ופטריות גדלים על העצים⁽⁶⁾, (ח) שהוא הרף. של דג לאכילה, ובשנה שניה מתקשה ונעשה בעץ: (ט) הנחוסף וכו'. ובורא פרי האדמה' אלא 'שהכל', דלא נטיע אינשי האינן אדעתא ונעשה עץ ויגדל פרי. כתב חס"ו, (י) דקטניות רטבין: בשל גפיל הערביטין לבר, דעל-מנת פן נרעו, אבל של עדות, שדורקן חזין, אפלו כשהן רטבין, 'שהכל', ואם בשלן - 'בורא פרי האדמה' אחרונים דאין לחלק בין קטניות לקטניות, ולעולם מבורח עליהן

הלכות ברכות ה' ס' ס' ר' ר'

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יג]

שְׁמַעְרֵינּוּ צוּקָע"ר הַרְבֵּה עִם אִינְגֶּבֶר פְּתוּשׁ, אֶפְלֹי הַכִּי הָאִינְגֶּבֶר עֶקֶר וְהַצִּיָּקָע"ר טָפֵל לְהִיָּי.

(19) ולענין ברכת השוקולד, תננה הגרש"ז אויערבך (ש"ת מנחת שלמה ח"א סי' צא אות ב) על מנהג העולם לברך 'שהכל', שהרי הקקאו הוא כבשמים שחוקים המעורבים עם סוכר, כיון שדרך אכילתו הוא על ידי כתישתו וריסוקו. ואין לומר שהוא משום שפרי הקקאו אינו נאכל כלל כמו שהוא, וצריך כתישה וריסוק עד שנהפך לדבר אחר, שהרי מ"מ דומה הוא לאינגבע"ר שאינו נאכל כלל אלא על ידי שדקה ובצירוף עם דברים אחרים, וברכתו 'בורא פרי העץ'. אמנם, למעשה הורה הגרש"ז אויערבך (מאור השבת ח"ב מכתב ל אות ב, חיכו ממתקים ח"א ברכות ע"מ' צח) לברך 'שהכל'. ואף הוסיף (ותן ברכה קונטרס התשובות סי' רב אות ט), שבשקד המצופה בשוקולד שמסופק אם השוקולד הוא הרוכ או השקר, אין נכון שיברך 'בורא פרי העץ' ויפטור את שניהם, כיון שלמעשה המנהג לברך על שוקולד 'שהכל', אלא יברך 'שהכל' על שניהם מספק. ודעת הגר"ש אלישיב (מקור הברכה סי' כא, אשרי האיש ח"א פל"ז אות ס) שמעיקר הדין ברכתו 'בורא פרי העץ' ולכן אם בירך עליו 'בורא פרי העץ' בוודאי יצא, אלא שמ"מ המנהג לברך עליו 'שהכל' נראה שם כמה טעמים ואי אפשר לשנות. ומי שרצה להודיר יברך על דבר אחד 'בורא פרי העץ' ועל דבר אחר 'שהכל', ואחר כך יאכל את השוקולד. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' כז אות ב) ביאר, שמשום ששוקולד אינו קקאו טחון נקי בלבד, שקקאו טחון כשלעצמו הוא קצת מר, אלא תערובת של קקאו עם הרבה חמאת קקאו ועוד מינים, ובאופן כזה לא דיברו הפוסקים, ונוטה יותר לברכה 'שהכל'. והוסיף, שיש לצרף את דברי השערי תשובה שהביא הביה"ל כאן (ד"ה על), שאף על פי שפקק בדבריו מ"מ לא דחה לגמרי. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ד תשובה ה) שמברכים על שוקולד 'שהכל', כיון שספק הוא שמא עץ הקקאו הוא מעצי סרק, שאף שבזמנינו מגדלים אותו, מ"מ מעולם היה עץ סרק שנידולו מאליו. ואם כן דינו כמבואר במשנ"ב לעיל (ס"ק ה) שעל עץ סרק שאין פירותיו ראויים לאכילה כשהם חיים מברכים 'שהכל', שהרי בצורתם המקורית הם קשים מאוד, ורק על ידי פעולות שונות אפשר להפיק מהם את הקקאו. וכן כתב בחוט שני (ברכות ע"מ' קפח ס"ק ז) שברכתו 'שהכל', כיון שהשוקולד עבר עיבודים ושינויים רבים ובחדאי שאין הפרי ניכר בו, ואינו דומה לסתם פרי שדרכו בריסוק. וכן נקט בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' לא) בפשיטות שברכת השוקולד 'שהכל'.

וכיון שברכת השוקולד היא ספק, הורה הגר"ש אלישיב (חאת הברכה פ"ט) שהרצה לאכול שוקולד גם פרי עץ, יקדים לברך 'שהכל' על השוקולד, ורק אחר כך יברך 'בורא פרי העץ' על הפרי, כי יתכן שהשוקולד נפטר בברכת 'בורא פרי העץ' [וראה שו"ת אגרות משה שם]. ואם בירך מתחילה על דבר שברכתו 'בורא פרי העץ', הורה הגרש"ז אויערבך (משנ"ב ביצהק יקרא סי' רב ס"ז, חיכו ממתקים שם) שיש לברך תחילה 'שהכל' על מאכל אחר כדי לפטור בו את השוקולד [וראה מה שכתבנו לעיל סי' רב ס"ק ג].

ולענין 'חלווה' [העשויה משומשום] הורה הגרש"ז אויערבך (ותן ברכה קונטרס התשובות לסי' רב אות י) שברכתה 'שהכל', שאף אם נאמר שהשומשום ניטעו על דעת לרסקם, דבר חדש הוא ואינו ניכר כלל שהוא בא משומשום, ואם על שוקולד המנהג לברך עליו 'שהכל' אף שניכר יותר שבא מקקאו, וניטעו על דעת כך, כל שכן בזה. וכן לענין מוצרי סויה [בבשר צמחי ונקניק] הורה (שם) שברכתם 'שהכל' מהטעם הנ"ל [וראה מה שכתבנו לעיל סי' רב ס"ק מד].

[משנ"ב ס"ק יז]

דְּנִטְעֵי אִינְשֵׁי אֲדַעְמָא לְאָכְלוּ כְּשֶׁהֵיָא בְּרַחֲמֵי.

(20) ואם הצטנן כבר התקשה לגמרי ואינו רואי לאכילה כלל, כתב הכף החיים (ס"ק לא) שאין מברכים עליו כלל.

[משנ"ב שם]

שְׁמַעְרֵינּוּ דְּכִצְנֵן שְׁלֵנוּ שְׁהוּא מֵר [וְאִין דִּרְךְ לְאָכֵל בְּלֹא פֶת] לֹא חֲשִׁיבָא כְּל-כֶּךְ וּמְבָרֵךְ עָלָיו 'שֶׁהַכֹּל'.

(21) ולענין צנן שבארץ ישראל, כתב הנשמת אדם (כלל נא ס"ק א) שהוא טוב מאוד לאכול חי בלא פת.

[משנ"ב שם]

אֶמְנֵם הַגִּרְזֵי בְּסִימֵן רַה מוֹכִית מִהַחֲקִיעֶיָּקֵב דְּמִקְלֵ מְקוֹם מְבָרֵךְ עָלָיו 'בּוֹרֵא פְרִי הָאֲדָמָה'.

(22) אמנם לענין שומים ובצלים, הכריע בשעה"צ לקמן (סי' רה ס"ק ז) במחלוקת זו שטוב יותר לברך 'שהכל'.

סימן רד

דיני הברכות ליתר מאכלים

[משנ"ב ס"ק א]

וְנִתְקַלְקֵל קֶצֶת עֲלֵיָדִי (והי).

(1) ואם עבר ובירך על פת מעופשת ברכת 'המוציא', כתב הקצות השלחן (סי' נ בדה"ש ס"ק ב) שלא יצא, כיון שאין היא נחשבת 'לחם'. מאידך, הגר"ש וואזנר הורה (שערי הברכה פכ"ג הע' 309), שמסתבר שיצא בדיעבד, כיון שמ"מ היא פת [וראה ביה"ל ד"ה ופת]. ולא גרע מחרי"ן שאם בירך עליו 'בורא פרי האדמה' יצא אף שברכתו 'שהכל', וראה משנ"ב לקמן (סי' רז ס"ק כד).

[משנ"ב ס"ק ב]

אֶפְלֹ 'שֶׁהַכֹּל' לֹא שִׁיף לְבְרִיכֵי.

(2) תבשיל שנשרף מעט ואין בו טעם טוב כל כך, או שנתן בו הרבה מלח או פלפל ואינו בטעמו הטוב, הורה הגרש"ז אויערבך (ותן ברכה קונטרס התשובות לסי' רד) שמברך עליו את ברכתו הראויה, ומה שכתבו הבית יוסף והמשנ"ב שגם בנתקלקל קצת מברך 'שהכל', כוונתם שהתקלקל הרבה אלא שראוי לאכול על ידי הדחק. בדומה לפת שעופשה, ואז מברך 'שהכל'. אמנם כתב הגרש"ז אויערבך (צהר אהל ברוך ע"מ' רמג) שבמקרה שיש במאכל יותר מדי מלח או סוכר באופן שנחשב מקולקל לגבי סולם, ברכתו 'שהכל' הואיל ונאכל רק על ידי הדחק.

[משנ"ב ס"ק ה]

וְעַל הַמִּלַּח, הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ מִזֶּה עֲלֵי-כָל-פָּנִים הִנָּה קֶצֶת כְּשֶׁנִּתֵּן לְחוּץ פִּיָּו.

(3) וכן לגבי מי מלח, כתב הכף החיים (ס"ק ו) שרק אם עירב את המלח בהרבה מיב באופן שאפשר לשתות, מברכים עליהם, אבל אם אינם ראויים לשתיה, הרי הם כמלח מר ועפוף ביותר, ואין מברכים עליהם כלל.

[משנ"ב ס"ק ז]

בְּמִהִין⁽¹⁾ וְכִי, וְנִבְרָאִין מִשְׁמֵן הָאֶרֶץ⁽²⁾, וּפְטָרִיּוֹת גְּדִלִים עַל הָעֵצִים⁽³⁾.
(4) ואם בירך על כמהין ופטריות 'בורא פרי האדמה', כתב הכף החיים (ס"ק ב) שיצא בדיעבד, כיון שמבואר בגמ' (ברכות מ, ב) שנחשבים כגידולי קרקע. וכן כתב הערוך השלחן (ס"ה) שיצא, המשך במילואים עמוד 40

מילואים הלכות ברכת הפירות סימן רב רג

המשך מעמוד 218

הקלפה, יש דעות בין האחרונים אי כקרבן עליהן 'בורא פרי
האדמה' או 'שפלה'.

(8) וחמוציות המצויות בזמנינו [הראיות למאכל], הורה הגרש"ז
איערבך (ותן ברכה קונטרס התשובות) שיש לברך עליהן 'בורא פרי
האדמה', כיון שהן גדלות על שיה שגובהו פחות משלשה טפחים [ואף
שאורכו יותר משלשה טפחים, מ"מ כיון שאינו גבוה שלשה טפחים
מהקרקע הרי הוא משתייך לקרקע]. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב
(ישא יוסף ח"ג סי' ג) שברכת 'בורא פרי העץ', ולא רק לדעת המג"א
[לגבי יאגרעס שחורים], אלא אף למנהג העולם שהובא במשנ"ב, כיון
שמגדלים חמוציות לרבות, ואי אפשר לומר שאינן נחשבות פרי כל כך.
(9) וכיון שנחלקו הפוסקים בדבר זה, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח
ח"א סי' פו) שאם אין בזה מנהג ידוע, יש לברך עליהן 'שהכל'.

[משנ"ב שם]

שאין האכל ראוי קלל⁽¹⁰⁾.

(10) המוצץ פירות שטובים למאכל, התבאר דיני לעיל סי' רב ס"ק עו.

ימשיך לאכול, אלא ישנה מקומו כדי שיתחייב בברכה חדשה ויהזור
ויברך ברכה הראויה.

[משנ"ב שם]

אף העולם נוהגין לברך 'בורא פרי האדמה'.

(7) ומה שכתב שנהגו לברך על יאגדיש שחורים 'בורא פרי האדמה',
כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' פה) שזה דוקא באלו הגדלים
באילנות קטנים שגובהם פחות משלשה טפחים, שהיו מצויים
במדינתם, אבל יאגדיש שחורים שבמדינות אחרות [וכן מצוי בזמנינו]
הגדלים על אילנות גבוהים הרבה יותר משלשה טפחים, לכולי עלמא
צריך לברך עליהם 'בורא פרי העץ'. וגם על יאגדיש דמוכים, במקום
שלא ידוע המנהג, יש לברך 'בורא פרי העץ'. וכן כשיש ספק אם הם
גדלים על אילנות פחותים משלשה טפחים או גבוהים משלשה
טפחים, יש לברך 'בורא פרי העץ'.

[משנ"ב שם]

ומיני יאגדע"ש [זוה"קוויני"ס] שמוצצין מהן המעקה וזרקין

הלכות ברכת הפירות סימן רג

המשך מעמוד קי

ברכתם 'שהכל', וכשאר רסק שאינו ניכר [כמובא בשו"ע ס"ק יט].
וראה עוד בחתא הברכה (הערות ומקורות ללוח הברכות אית י)
בשמו.

[משנ"ב ס"ק יג]

הינו אפילו בשהיה צוקע"ר קרב ומעט בשמים⁽¹⁸⁾.

(18) ומה שהבשמים עיקר אפילו אם הרוב הוא סוכר, כתב הכף החיים
(ס"ק כט) שהיה דוקא אם ניכר טעם הבשמים יותר מהסוכר, אבל אם
אין נרגש אלא טעם הסוכר, מברך 'שהכל'.

שהיא ראויה כך למאכל, ורבים רגילים לאכול אותה כך בפני עצמה.

[משנ"ב ס"ק יב]

ידרך הקשמים לכתש באפן זה⁽¹⁷⁾.

(17) ולענין חמאת בוטנים, אף אם רוב הבוטנים עומדים לריסוק
ואפילו אם ניטעו לכך, הורה הגרש"ז איערבך (ותן ברכה קונטרס
התשובות לסי' רב) שברכתה 'שהכל', שדוקא בשמים שחוקים וכדו'
שאינם טובים בלי ריסוק מברכים עליהם את ברכתם הראויה, אבל
בוטנים שהדרך לאוכלם שלמים, וטובים יותר כשהם שלמים,

הלכות ברכת הפירות סימן רד

המשך מעמוד 220

(6) ולענין פטריות בזמנינו שהן נורעות כשאר ירקות, כתב בשו"ת שבט
הלוי (ח"ה סי' רמח) שלא נשתנה דינם, שעיקר הטעם שברכת 'שהכל'
הוא משום שהן יונקות מהא"ר, ודבר זה לא נשתנה גם בזמנינו.

ולענין גידולי עציץ שאינו נקוב, כתב החיי אדם (כלל נא סי"ז) שאינו
מברך על פת שנעשתה מהם 'המציא לחם מן הארץ', משום שאינו
נקרא 'ארץ' [אלא מברך עליה 'בורא מיני מנות' ולאחריו ברכת
המזון]. וכן אינו מברך 'בורא פרי האדמה', משום שלא נקרא העציץ
'אדמה' כשאנו מחובר לאדמה. ולענין פרי העץ, נשאר בצריך עיון,
וציין לדבריו בהלכות לולב, שכתב שם (נשמת אדם כלל קנב ס"ק א)
שיש לברך 'בורא פרי העץ', שודאי נקרא 'עץ'. דעת החו"א (אגרות
רבנו ח"ג עמ' רכג, חוט שני ברכות עמ' קפב), שהספק בירושלמי
[שהוא מקור דברי החיי אדם] לגבי עציץ, היינו רק על שם 'ארץ',
שעציץ שאינו נקוב לא נקרא 'ארץ'. אבל שם 'פרי האדמה' ו'פרי העץ'
שייך גם בעציץ, ולכן על לחם שבא ממנו אין לברך 'המציא לחם מן הארץ',
אפשר לומר עליו 'מן הארץ'. אבל על פירות כיון שנוטה ברכתם 'בורא
פרי האדמה' ו'בורא פרי העץ', יש לברך עליהם את ברכתם הראויה.
והגרש"ז איערבך (שו"ת מנחת שלמה תנינא סי' ט) הורה שלמעשה

מפני שיינקתם מן הארץ, ובשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' מב אות ג) תמה
עליו, שמפורש בגמ' שם שאינם יונקים מן הארץ, ונשאר בדיון זה
בצריך עיון.

ולענין גבינה, כתב הבאר היטב (ס"ק א, בשם הלכות קטנות) שאם
בירך עליה 'בורא פרי האדמה' לא יצא אף בדיעבד. מאידך הכף
החיים (שם) כתב שיצא, מפני שיש לדמות זאת למבואר ברמב"ם (פ"ז
מהל' מעשר שני ד"ה) לגבי מעשר שני, שכיון שבהמה נחשבת גידולי
קרקע [מפני שנונית מהארץ]. הוא הדין דבש ביצים וחלב הרי הם
בכלל גידולי קרקע, שגידולי גידולים הם, ובשו"ת שבט הלוי (שם אות
ב) כתב, שמסתבר כדעת ההלכות קטנות שלא יצא, משום שאף
שנונית מהארץ מ"מ אין גידולה מן הארץ, ואינה 'פרי האדמה'.

(5) ולענין תפוחי אדמה, כתב הגר"י קניבסקי (קריינא דאגרות ח"ב סי'
פח) לדחות מה שכתבו משמו של גאון אחד שהם כמנהגין ופטריות
וברכתם 'שהכל', מפני שכמהין ופטריות אינם גדלים על ידי השרשה
כלל, מה שאין כן תפוחי אדמה שגדלים בהשרשה גמורה, ועל כן
מבואר במשנ"ב לעיל (סי' רב ס"ק מ) שברכתם 'בורא פרי האדמה'.
וראה מה שכתבנו בבית"ל לקמן סי' רח סי"ח ד"ה על פת.

